

Ա.ԱՆԻՔԵԱՆ

ՀԱՐՔԻՆ

ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

ՏՊ. «ՀԱՅ ՀԵՄԱՐԱՆԻ»
ՊԵՂՐԱՆԻՍ 1947

891.99

28959

U-31 Uptown, U.

Zipcode: 61004-1111

Երևանի քաղաքի
 Գեղարքունիքի
 Առևտրի և արհեստների
 Կոմիտեի

112

Գիրտե Դուրս չի պրոբան

891-99

Ա-31

Ա. Ա. Լ. Ի. Բ. Ե. Ա. Ն

ՄԱՐԿԱԿԵ Է 1961 Մ

1627 28959
A-11
126713

Հ Ո Ր Ի Զ Ո Ն

20



Տպ. «ՀԱՅ ՀՃՄԱՐԱՐԱՆԻ»

ՊԵՂՐԱՆԻՐ, 1947

U. S. DEPT. OF AGRICULTURE

U. S. DEPT. OF AGRICULTURE

U. S. DEPT. OF AGRICULTURE

U. S. DEPT. OF AGRICULTURE

ԲԱՆԱՄՏԵՂԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1943 — 1946)

ԵՐԳ՝ ԱՌՏՈՒԱՅ ՄԸ

ՅԻ ԲՈԼՈՐ

ԱՌՏՈՒՆԵՐՈՒ ԼԱՍԱՐ

Գոյներ, լոյսի նիւեր, թրթուում ու երանգներ,
Աւտին մէջ կաթվարդ որոնեցին հոգիս
Ու գտան հո'ն միայն, ուր Երազն էր կանգներ:

Տիեզերքին չափ հին ու անոր չափ նորոգ
Արտով՝ այսօր անցայ ատոյգ՝ մէջէն լոյսին,
Դէպ հեռաստանն իտէալ, Երազն յար լուստոգ:

Ո՛չ Օրէնքը ամուլ, Գիտութիւնը դահի՛ճ,
Կենցաղն այս շնական ու Կրօնն ալ բորոտ՝
Կրցան կապտել հոգիս, բոլո՛րն աղուոր ճահի՛ճ:

Ու պարտական ճոգիս վարչամակով հովուն,
Լոյսի, բոյրի անհուն ալիքներով բոսոր,
Ընթացայ՝ լանջքիս տակ սէրը երկրին, մարդո՛ւն:

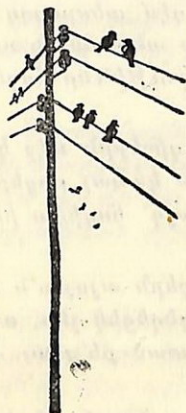
Գերեց սիրտըս, ինչ որ անորոշ էր. անգայտ,
Երագային, թեթեւ ու գիրգ ծուխին նման,
Ինչ որ կը սրսփար, կը թռչտէր զուարթ:

Ու երբ անցայ խոհուն՝ պարտէզին քովիկէն,
Շաղաթուրմ ծաղիկներ, միահամուռ, արծակ,
Ինծի անունն իրենց շշնջացին ցանկէն:

Ճամբուս վրայ անծիր, դալարայեղց, հեշտին,
Սիր վարսերու թաւիշ, բոյրն ըզգացի ընդփոյթ.
Ու հպանցքէն անոնց՝ դեռ կը դողա՛մ ջերմին:

Ու երազը անհուպ, ձեռն ի ծնօտ նստած
Գտայ ծառի մը տակ, մենաւորիկ, տրտում,
Աստուածներէ անխելք ու մարդերէ լքուած՝

Առաւօտին մէջ այս անեզրական, միստի՛ք:



ՅԱՅՏՆԱԲԵՐԻՆ

Երբ իրիկունն իջնէ վրաս մեղմ ու հեզ,
Դէմք մը լուսէ կը յայտնուի կարօտիս.
Օ վարսերուն գիրգ թաւիշը հեշտակէզ
Ու իր ձայնին բլրերը ջինջ՝ դէմ սրտիս.

Ահ աչքերուն բոցը կապոյտ ու ջերմին,
Մուրթ աչքերուս դէմ տեսացող յարաժամ.
Ու խաւարին մէջ անտահման ու հեշտին,
Իր հոգիին քաղցրութիւնը հոգեհամ:

Ծառերը լուռ — գիշերին մէջ կտոր ամպ,
Ծառերն հսկայ — կանաչ բոցեր երկնասլաց՝
Ի՛նչ մասեր են այդ՝ հոգիէ՛ս իմ վրեժած:

Սի՛րտս կ'օծէ գիշերն այսբա՛ն պերճութեամբ,
Գուցէ դո՛ւն ալ գեղեցիկ չես, օ այնքա՛ն.
Իմ հոգի՛ս է կերտած քե՛զ ալ, սիրեկա՛ն,

Այնքան աղուոր, այնքան անո՛ւշ ու չքնա՛ղ:

ՄՕՐՍ ԱՂՕՅՔԸ

Գիշերին մէջ. քրագին շառ լոյսին տակ,
Երբ հոգիներ հաշտ են դեռ հետն երագին,
Մայրըս ծունկի՝ լոյսին առջեւ հաւատքին
Կ'ընէ աղօթքն անդորր՝ սրտի՜ն չափ յատակ:

Լուռ է համակ... Մօրըս հոգին միայն ծեր
Կը բարբառի շիթ մ'արցունքով թաթաղուն.
Մինչ քրագէն ահա շող մը նուազուն,
Ճակտին վրայ սրբութեան պէս է ծաղկեր:

Դանդաղօրէն ձեռքն երեսին կուտայ խաչ
Ու երկիւղած աչքերն անոր կը նային
Երկրէն հեռո՛ւ, վե՛ր, դէպ աշխարհ մ'երկնային,
Ուր համօրէն լոյս է, ծաղիկ ու ցանա՛նջ՝

Եւ Հանգի՛ստը վեհ, հոգիին իր խոցուած,
Որուն ի լուր, յոգնած մարմինն անընդհատ
Տառապեցաւ կեանքի պատրանքն, անարատ
Կրելով յար, ամեն զրկանք, վիշտ ու լաց:

Բառն աղօթքին կ'ըլլայ սրտին բալասան.
Ու անծանօթ Աստուծոյ մը առջեւ հին
Դեռ ծնրադիր՝ սուրբ հաւատքով մ'անձկագին,
Կ'երկնէ դրախտն իր՝ երկնքին մէջ շուշան:



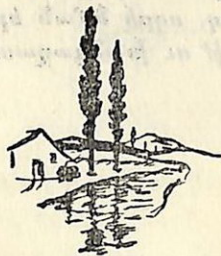
ԵՐԲ ԱՏՈՒԵՐՆԵՐ

ԶՈՒՐԵՐՈՒՆ...

Իրիկուան հետ, երբ ծառերէն ըստուերներ,
նաժ ջուրերուն վրայ մեղմով կը դողան.
Եւ ծաղիկներ պարտէզին մէջ, երբ տեղան
Բոյրի շիթեր ու հնշտանքի հրաւէր՝
Վերյիշումի խինդով հոգիս կը կայտո՛ւն:

Երբ գետին մէջ բուրեան շուքեր վեհերոտ,
Նունուֆարի ու հարսնուկի՝ առկախուն.
Լոյծ ու հեղուկ հոմլն ալ իրար երբ հնշտին
Բաղխէ շամբերն. ու շեղբերէն այդ խորոտ,
Հեծքեր անկապ, ողբի նման երկարին
Իրիկուայ լուրթ ու խանդաղատ կանչին հետ՝

Եղէգներու տե՛նդն ունի եւ ի՛մ հոգին,
 Որ լուռ հակած քու տեսիլքիդ լուսաւէտ
 Զուրին վրայ անբջական ու վարար՝
 Կը թռչտի խայտանքիս ջերմ դողերով,
 Մանիշակէ իրիկուան: մէջ այս երկա՛ր...



ԿԱՊՈՅՏ ՅԻԳԵՐ

Ա.

Գարնանային այս գիշերով,
Երբ լուսընկան խունկ է ու բուստ՝
Կ'ուզեմ ըմպել կուց մը գորով
Քու շրթներէդ՝ մեղկ ու հարուստ:

Քու աչքերուդ խորն այս գիշեր
Լուսընկայէն ու աստղերէն
Կ'իյնան անդուլ լոյս բեկորներ.
Ու կարօտներ՝ իմ հոգիէն:
Մտածկոտ ես, խոհուն ու լո՛ւռ.

Լոյծ աչքերէդ երազն այսօր
Կը կաթկթի գերթ վարդի ջուր:
Ու երազուն սրախդ մէջ լուրջ,
Սէրըդ շաքաւ է լուսասօր
Որպէս վերյուշ, որպէս անո՛ւրջ:

Գետին վրայ՝ հովն երգեցիկ
Կը յուզէ տաղ մ'ափերու
Եղէգներուն ջով, սլացիկ
Սրինգներէն տարփածու:

Մեր վրայէն՝ մութ ու երկար
Ըստուեր մ'անցաւ անընդմէջ.
Դուն չգիտցա՛ր. երա՛զն որ կար՝
Փշրուեցաւ սրտիդ մէջ:

Դոյութենէն մեր՝ անխափան,
Չե՞ս ըզգար դուն, միշտ կ'երթայ բան
Մ'իւր վախճանին ահաւոր:

Ծանր է սրտիս սէրն այսօր.
Ու ես յոգնած եմ կարծես՝
Դիշեր ու տիւ կանչելով քեզ:

Գ.

Ողջ գարուններու հոգին անխիբրտ,
Լոյսին մէջ, լայնքա՛ց՝ կ'երազէ լոխն.
Իտէալ գիշեր մ'ուր կեանքի ոչ մէկ դիրտ
Կուգայ պղտորել ժամերու գինին:

Նկո՛ւր. աստղերու փունջեր սրտիս մէջ
Ու բառեր սիրոյ պարզ ու միամիտ՝
Կ'ուզեմ շրթներէդ ըմպել ես անվերջ.
Դիշերն այս անահ ու բիչ մը հոգիդ:

Նկո՛ւր. ցայգն այս գաղջ բեզմո՛վ է աղուոր.
Քեզմո՛վ է լուսնակն ա՛յսքան պերճ ծաթած
Ու ջինջ հոգիիդ գոյնով արծաթած:

Ուղիսօրէն ծաղկած ծառերը բոլոր,
Նդկածուփ այն, նրկիրն հեշտաբլուն
Եւ տենչանքներու սրբանօթն համբուն:





Արմաւիններ հովհարն իրենց կը շարժեն
Յուշիկ իջնող իրիկուան մէջ լուսաստուեր,
Ուր հեզգ՝ լուսին մ'Արեւելքէն կ'ելլէ վեր...

Ու տարածուն իրիկուան մէջ կապտաւարդ՝
Բուրգերն հեռո՛ւն, հին դարերու հէնքին տեղ
Կը քանդակեն Նորն՝ հիասքանչ ու անհ՛ղ...

Եւ Նեղոսի ջուրերն հոսուն ու վարար,
Մորճ ու մանուշ իրիկուան մէջ կը նետեն
Փալիւնքին իրենց ցոլքերն անհամար.

Ու կ'երթան լուռ թրջել թաթերն զուգառաջ,
Յաւերժօրէն՝ ծեր Սֆինքսին դարաւոր
Որ աստղերուն ու լուսնին դէմ, մենաւոր

Ըսպատումով մ'անյոյս, անայգ, -- քայց յամա՛ռ,
Մահալճիո առեղծուածն իր շուրթին,
Դեռ կը մնայ՝ մինչ կատարածն այս կեանքին:



ՀԱԿԱՍՈՒԹԵՐԵՆ

Գարնան անո՛ւշ երեկոյ ծառերու տակ ծլարծակ...
Թաւիշին հետ շուքերու, որոնք յուշիկ կը բացուին՝
Հորիզոնէն կը հասնի գոյներուն մահն ըսպիտակ
Ու լոյսերուն՝ ընդերկար կը փրթի ջալը դեղին...

Միջոցին մէջ մթնշաղ, իղծ մը մաքուր՝ կը դողա՛յ,
Ու բոյրի հեւք մ'անանուն հենողկոյզ ու նարնջի,
Կը միւտոնէ անսպառ մուծի հեղուկն իրիկուայ:

Գարնան չքնա՛ղ երեկոյ երկնքին տակ լուսեղէն,
Ուր յաւերժին դողերով կեանքն համօրէն կը փթթի.
Ա՛լ մահն ընդմիշտ մուտք չունի՛ այս աշխարհի
դռն.երէն.

Բայց... հիւզին մէջ մօտակայ թաց կտուցին տակ լոյսի,
Հրեշտակի աչքերով մանուկ մ'անուշ պիտ մեռնի՛...

Գարնան անո՛շ երեկոյ երկնքին տակ կենսալիր...





Պիտի ըզգար նոր սիւքերու սէ՛րն անանուն,
Իր սարսռագին սաղարթներու վրայ ծիւան.
Ու դեռ ձմրան՝ անարգ վաշտը դուժ հողմերուն,
Մորճ հասակին ու վերամբարձ իր գոյութեան.

Պիտի ուզէր ապրիլ անոր ու մեկուսի
Իր անտառի ընկերներէն. եւ մանաւանդ
Օ՛, պիտ բաղձար սիրե՛լ անվերջ, տակաւ կեանքի
Ծծել անդուլ հո՛յզը եռուն ու Լոյսն աւանդ.

Գարուններու ըլլալ ոգին յաւէտ դալար,
Բանալ ուռկան թեւերն ազատ շաղին, ցօղին
Ու ե՛րգ կարդալ զեփիւռներուն՝ ամե՛ն հովին:

Բայց Կեանքն, աւա՛ղ, չեղաւ գէթ յոյս մ'իրեն համար.
Բնութիւնն ալ տարուած գեղէն իր հասակին՝
Հարուածեց զայն զայրոյթի սեւ մէկ նոսրային:

ՊՏՈՅՏ՝ ԼՈՒՍՆԵՐՆ ՏԱԿ

Յակոբ Թորիկեան մեքսիկա

Նարնջենիներն համակ Մայի՛ս կը բուրեն...

Օ՛, գրգանք է ամբողջ լուսինն այս գիշեր...
Երկնի փաղփուռն պայծառութիւնն անսահման,
Մաղարթներու մէջ ծառերուն հովերեր
Եւ պարտէզին վրայ՝ հեշտի՛ւ կը թրթռայ...
Ծաղիկներու ելած մէջէն հոտեւան,
Չարանճի աղջիկի խնձ ձևերով
Սիւքը դէմքիս հովահարներ կը շարժէ
Ու հուսկ կ'երթայ ջով շամբերու մէջ կայթն՛լ:

Նարդ ու վարդերն իրիկնայեղց պարտէզին.
Լիահամբոյր օդին մէջ լո՛ւռ կը պայթին...
Բոյր մը ծաղկի կ'աբտաշնչէ ամեն իր.
Աւազանին մէջ հոտաւէտ լուսնկան
Կ'իյնայ անուշ մեղրի շիթին հանգունակ...
Ու լուսածոր իրիկուան հետ այս անհուն,
Կը հասուննա՛յ սէրը սրտիս մէջ կարօտ
Համբոյրի՛ մը համար չքնաղ ու մաքուր...

Նարնջենիներն համակ Մայի՛ս կը խնկեն,
Սիւքը դէմքիս հովահարներ կը շարժէ...

ՎԱՅՐԱՆԿԱՐ

Ա.

Միջոցին մէջ բո՛ւր մը վարդի կը թրթռա՛յ...
Պատշգամէս՝ կ'ըմպեմ շարքաթն հովիկներուն,
Որոնք կուգան իրիկունէն քշուած հեռո՛ւն.
Մուլի հեղունն այնքա՛ն քաղցր է ծաղկի վրայ:

Մեծ Աշխատանքն արտերու մէջ առած է դար
Ու մշակներ արեւին հետ դարձեր են տուն՝
Դիրկն անդորրին թողած արօր, մահ ու առուն
Եւ մենաւոր՝ քոյր ծղրիղին աղօթքն անկար:

Հնշտակայլակ իրիկունով այս լուսարբուն,
Ուր իղձ մ'է ջով, լուսէ կարօ՛տ անհունն համակ՝
Կ'իջնէ երազն Յետագայի՝ սրտին մշակ:

Ու երկարած ակօսներուն մէջ օրն ի բուն,
Լուրթ երկնքէն կ'իյնայ մահկին շերտն աստղաքաղ,
Որպէս զալիք ծով հունձքերու ոսկի՝ մանգաղ:

Գիշերն՝ անհուն լի՛ն բոյրերու, ծայներու գե՛տ
 Որ կը յորդի դուրսը անաւի ու գարնային .
 Ծառերուն մէջ կ'առուահոսի հով մը նամէտ
 Ու շշուկներ՝ մորն կարկաչի կ'ընդխառնուին:

Ձով եղէգներ սրինգներն են վայրանկարին
 Ու բարտիներ արծաթ՝ ծնծղայ ու ծաւի ծիծղուն .
 Ջորակին մէջ, ջուրերն՝ հեքեաթ, սղոխը՝ վին
 Ու երգեհոն՝ մթազանգուած անտառն հեռո՛ւն:

Գետին վրայ, մութ խորշի մը մէջ ծուարած,
 Յաւերժօրէն կը տխրերգէ ուռին, հացին՝
 Հորիզոնէն համբառնացող լուսնին դիմաց

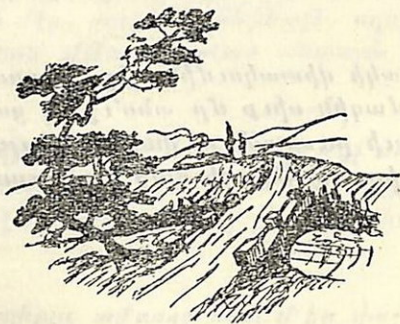
Որ աստղերու ամբողջ հօտ մ'իր փոշոտ համբին՝
 Հանդիսապէս կուգայ կախել զափն իր ոսկեայ,
 Այս ցայգային համանւագին ճշտիւ վրայ:

Գիշերն անտուտ, բորբ լոյսերով կը յորդի
 Ու կ'ողողէ խուցիս խորշերը մինչեւ.
 Դուրսը լուսնակն արիշին տակ խաւարչտի,
 Կը կայլակէ մեղմով շողն իր լուսանծրեւ:

Անտառն հեռուն՝ յուշիկ քաշած իր վրան
 Լուսաւարաւի երկնի ծածկոցն աստղասար,
 Երազածուի գիշերուան հետ այս ամբան
 Կ'անրջէ լո՛ւռ, նոր փթթումներ անհամար:

Խաժ լճակի վիտակումին մէջ սարսռուն
 Բը մեղմագին սիւք մը անո՛ւշ կը ցանէ՝
 Կը փշրուի լուսնակն անփոյթ, հմայուն,
 Զերթ սխրալի հինալի գուշ մը բուստէ:

Ու ամենուր՝ այս անշուշտ գիշերով
Խմրան Ոգին կը թափառի հեշտագին.
Կարծես անոր ըզգացած անցքն հոգեթով,
Օ՛, կը սարսռա՛ն ողջ ուռիններն առուակին:



ԾԵՐՈՒՆԻՆ

Վերջալոյսն հիր ջուրին վրայ կը թերթէ
Իր լոյսերուն շէկ շափրակներն յամբօրէն.
Մորն ծառերու տակ ծերունի մ'արծաթէ,
Կը թափառի մեղկութեան մէջ վարդեղէն.

Օրուայ զուարթ լոյսերուն մէջ վաղանցիկ,
Որոնք տակաւ կ'ոգեւարին քրքմօրէն.
Անոր հոգին՝ իրիկունովն այս երջանիկ,
Կ'ըզձայ կապտիկ հարիւր տարի՝ դեռ կեանքէն:

Մարմինն համակ ունի դրոշմն իր վրան
Տարիներու ծով, անանուն խոնջէնքին,
Որ դողդոջ ցոլայն հիմա կ'ըլլայ յենաբան...

Կեանքն է կերտեր ժողատ կզակն, ըսպառած
Դէմքին խորշոմն ու անհուն լեռնին իր սրտին.
Եւ ալ Մա'հն է տէրն հոգիին արտալած:

ԼՈՒՍՆԵՐՆ ՏԱԿ

Մարմանդն արտին կը տամկանայ աներեր,
Լուսնակին տակ: Բօզ մը կ'իյնայ ըսպիտակ,
Հորիզոնէն երկրի վրայ այս գիշեր,
Ուր մութն անհուն, կը տփզունի բովանդակ:

Որքա՛ն հեշտ է պահն այս՝ անո՛ւշ լուսնին տակ...
Լուսնին մը կը ծալալի մեղմավար,
Կապոյտին մէջ, ուրկէ անդուլ, անապակ
Երազներ լո՛ւս՝ հոգիներուն կ'իջնեն վար:

Մերթ սիւք մը զով կ'անցնի մեղմիկ զերթ ալիք,
Արթնցներով յուշիկ դո՛ղ մը օգին մէջ.
Ու լուսնակի ցոլքերուն հետ խաղաղիկ,
Կ'երթայ փոռիլ ծոցը մարգին հեռաւոր...
Շող մ'ալ կուգայ դպչիլ սրտիս զրթին խոր,
Բանալով հոն թարմ յուշերու հազա՛ր էջ:

ԶՈՒՐԾՆ ՎՐԱՅ

Աղջկայ մը ստուերին

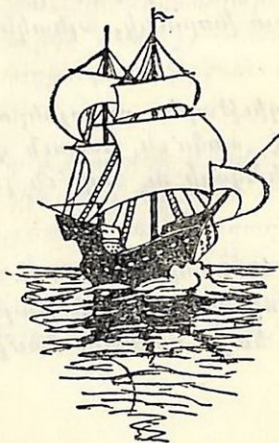
Գիշերն՝ օծուն լոյսերով, կ'ընդելուզուի ջուրերուն...
Միջոցն համակ սիրտ մ'ինչպէս կը տրոփէ տենդագին,
Սրտիանքին հետ խորունկ, ալեակներու երերուն:

Հովերուն մէջ դիւթաբեր ու լոյսերուն բազմազան,
Հոգիս անհուն է, անհո՛ւն, նաւուն վրայ ցայգային՝
Գիշերի՛ն պէս խնկալի ու ծովո՛ւն չափ անսահման:

Նաւըս մեղմով կը սահի ծափերուն մէջ ջուրերուն.
Ահա անլիով խոյս տուաւ մութ ժայռերու արանքին...
Կը կաթոտի իր ետին սատափ համբան յարեռուն:

Կը լսե՞ս դուն մեղմածուփ թեւակներու երգն հեշտին
Որ կը մարի անշշուկ ջուրերուն մէջ լուրթ ծովուն
Ու դողացող ձեռքերէս՝ անսովոր հե՛ւքն իմ սրտին:

Լուսինն ինչպէ՛ս հեշտանքով կը ծփծփայ կատարին
Ալիքներուն դողահար: Հոգիս ցայգե՛րգ մ'է թրթռո՞ւն,
Ա՛ռ զայն շուշան շրթներուդ որ երազե՛նք միասին:



ՄԱՆԿԱԲԱՐՆ ՆԻՆԱԸԸ

Մենեակին մէջ լռութիւնն յո՛յլ կը ծաղկի...
Վերմական յուշիկ կ'ելեւէջէ օրրոցին,
նւր կը ննջէ հե՛շտ, երեսան լուսածին...
Մայրը անդին՝ կուլայ կեանքն իր աղջկի...

Շրթներուն շուրջ տակաւ մեղմիւ կը դողայ
կաթիլ մ'անուշ իր մօր կաթէն լուսագեղ
Որ ըմբոշանեց նիրհէն առաջ՝ վերջին հեղ,
Ծիծը բերնին եւ քնացաւ հոգեհմա՛յ...

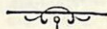
Ու այժմ նուաղ, կը նիրհէ հեղգ — ծաղկի՛ բուն,
Կը բաբախէ փոքրիկ սիրտն ալ խորունկէ՛.
Մինչ կիսաբաց պատուհանէն կը խրկէ
Հովիկն համբոյր մը ճակատին իր խնկուն:

Կողպերուն՝ որ կը ծանրանան ծիւնագեղ
Լոյսին վրայ իր աչքերուն ըսպիտակ,
Կուգայ դնել մո՛ւնջ՝ զուարթունն անոնց տակ
Սնուրջներու այնպէ՛ս աշխարհ մը անմեղ՝

Որ այս քունին մէջ քաղցրօրէն երազկոտ,
Վարդ, կիսաւիակ շրթներն անոր հեշտագին,
Գողգես ծածուկ, մերթ կ'երերան, կը ժպտի՛ն
Ու մերթ բաներ կը մրմնջեն անծանօթ:

Անրջամոյն դեռ կը ննջէ՛ երեխան...
Մինչ մայրն անդին նստած — տակաւ հարս մատղաշ,
Կ'երագէ լուռ... Եւ կը դիտէ մերթ խարտեաշ
Մանկիկն իր որ լուսէակ մ'է քաղցրութեան.

Ու կարծես զոհ կենագործած իր պտղէն,
Սիրտը պառար՝ ան կը ժպտի՛ մեղմօրէն...



ՅԱՅԳԱՄԱՆԻՏ ԵՒ ԱՂՈԹՔ

Խուռնկէ ամպեր հորիզոնէն անուշ երազ կը կախնն...
Վաղո՛ւց արեւն անջատուեցաւ յոյր քամակէն լեռներու.
Երկրի վրայ կը թանձրանայ մութի շղարշն համօրէն.
— Տէ՛ր, արեւն հեղ մ'ալ պիտ ժպտի՞ իր գահոյկէն
լուսատու:

Իրիկունը դէպ ցայգամուտ կ'ընէ անցքն իր մթամած.
Թուփերուն մէջ ու բարտիի ծառերու լո՛ւռ երկայնքին
Որ երկնքին կը կարկառեն լոյս երազանք մ'աստղամած՝
Կայծոռիկներ կ'իյնան բռնկած ու անսուաղ կը մեռնի՛ն:

Մտիկ կ'ընեմ. հոգիիս դէմ ձայն մը յանկարծ կը բաղխի.
Օ մըմո՛ւնչն այդ՝ ես կը հանչնա՛մ մութի ծոցէն
բարձրացող,
Իրիկնային ըստուերներու փերթերուն հետ հեշտալի.
— Սրբազնացած ու ծնկաչոք մայրս է հեռուն՝ աղօթո՛ղ:

Կիրակմուտք է, կ'աղօթէ՝ մայրս մեռածներուն
 լուսնոգի,
 Հիւանդներուն, վշտոտներուն, ճամբորդներուն,
 նաւորդաց.
 Միշտ ուրիշին՝ ինք մաս չունի՝ իր բառերէն աղօթքի.
 — Բժժանք մըն ալ ի՞ր հոգիին որ հիւանդ է,
 Հա՛յր զթած...



ԵՐԱԶԻ ՊԱՆԵՐ

Ա.

Ահա բարի երեկոն համակ հեշտանք ու հաշիշ,
 Զերթ աղօթքի տրտում խազ, հանդա՛րտ փրթաւ
 սարերէն .

Ծառաստանէն մօտակայ անցաւ զեփիւռ մը թաւիշ
 ու բարտիններ խշշացին նոյն սարսուռով համօրէն:

Մուծը մեղմով կը լեցուի ծաղիկներուն ալ վրան.

Պահն է կապոյտ ու մեկին պարտէզին մէջ այդ ամայ ,

Ուր վայրկեաններն ըսպառող կը խնկեն տենչ մը

բուրեան ,

Հոգիներուն մենաւոր, ուր սէրն անփոյթ՝ կը լայննա՛յ...

Ու հոտեւան ըստուերին, ծաղիկներուն մէջ անծիր,

Մէրըս շուշան մ'է մաքուր որ երկիւղած կը զգուեմ՝

Հոգիիս մէջ բերելիք հեշտութենէն իր արբշիռ...

Ծաղկաստանին վրայ դեռ մուծը անո՛ւշ կը ծփայ.

Որքա՛ն կ'ըղծամ ունենալ ծաղկի մ'հոգին սրտիս մէջ.

— Վարդ մը հողին վրայ փուղծ՝ յուշիկ թերթերն

իր կուլայ:

Ծաղիկներու երկայնքին կոյսի տեսիլ մ'էր անցաւ...
Վարդերն ամեն երազի տրտմութիւնով հակեցան,
Եւ հիմա քաց փեղկէ մ'ուր կը սորի լոյս մը դեղծան,
Շիւպէրթն անո՛ւշ կը թռչի ցաւած վէրքէ մը անծկաւ:

— Օ՛, լուսաբուխ մեղեդի, վերացումի անմա՛հ ջուր,
Ուրկէ հոգին յո՛րդ կ'ըմպէ հեշտանքի դողն անանուն
Եւ հանճարին վիշտն անհաս: Քու ալ հոգիդ, կո՛յս տժգոյն
Համակ խնծիդ հեթանոս՝ դաշնակութիւն քաղցրալուր:

Պարտէզներու քովն ի վար անդուլ հեշտա՛նք կը տեղայ.
Երկնքին մէջ — ուր օրը վաղո՛ւց մեռած է հիմա,
Դալկութիւններն իրիկուայ, յուշիկ ծիւնե՛լ սկսան:

Լոյսերուն տակ մեղմահոս կ'անցնին պահերն աննշմար.
Կանգնած մութին մէջ անոք, քաղէ՛ հոգիս, քաղէ՛ յար
Լուսնէն իջնող առաջին երազներու պարսն անձայն...

Այնքա՛ն է խոր ու անտուտ լուսթիւն մը աստեղեկան
Որ ակամայ սիրտն անլուր կ'ըղծայ բացուիլ ծաղկի պէս.
Բայց յեղակարծ զանգ մ'ուժգին: Կը բարձրանայ ու
կարծես
Կը փեռնկի օդն ամբողջ հսկայ կուճի մը նման:

Սյա լուսընկայ գիշերով նորէն քեզմ'ով եմ ողող...
Ա՛հ, ըզգայի՛ր հոգիէս հոգւոյդ լոյսին երկարող
Ըղծանքիս թեյն իմ ոսկի...

ՄՏԵՐՄԱՐԹԵՆ

Ամեն շշունչ, օ՛, սառեցաւ դուրսը կրկին,
Զմրան թօնուտ ու տխրայեղ շունչին ետեւ.
— Եկո՛ւր, անփոյթ գոցենք դուռը հիւղին արեւ,
Անհրապոյր մարգերուն դէմ ու ցուրտ կեանքին:

Ակութին մէջ, տե՛ս, կը վառի՛ն ներքուններ յար.
Օ՛հ, համօրէն ջերոց մ'է փոքր հիւղակը մեր.
— Եկո՛ւր, նստէ՛ խոնջ հոգիին իմ առիթներ,
Զեռքըդ ձեռքիս, շունչդ շունչիս մէջ դողահար:

Հին օրերու հեքեաթասաց զերթ ծերունի,
Ես՝ ներշնչուած դուրսի շամբուշ, խօ՛ւ պախուրցէն
Որ տարօրէն ղի՛ւր կը սարսէ խրհիթն ամեն՝
Պիտ վիպերգեմ նոր զրոյցներ քեզ գողունի:

Ու պիտ պատմեմ չքնադ հեքեաթն այն սէրերու
Որ լսած եմ ձմրան գիշեր մ'ես տօնական.
Մինչ խարոյկէն լուսաւորուած դէմքով համայն,
Պիտ ունկնդրես դուն զիս տարուած հետո՛ւ, հետո՛ւ...

Եւ համբոյրով մ'որ կարօտէս կուգայ խորին,
(Եստած զուարթ կրակին դէմ փողփողենէջ
Որ մանուկի պէս կը ցնծայ ակութին մէջ՝)
Պիտի հծծեմ սիրտս ու սէրըս քու ականջին՝

Ու պիտ լռե՛մ, Գիշերին մէջ, ուր մահալուռ
Տրտմութիւն մը կը թալթըլի մեր շուրջ անդու,
Մենք պիտ լսենք մունջ ժամերու ընթացքը թոյլ
Եւ ձիւնին հե՛ղգ ոտնածայնը դուրսը տիտ՛ւր:



Օրիորդ Վարդուհիկ

Ծաղիկներու բոյրին հետ՝ երեկոն յո՛յլ կը պտղի
Թաւ ջութերով ցայգային ու տե՛ս, քումայթ լուսինով
Որ օդին մէջ կը բանայ արծաթ վրանն իր լոյսի...

Դաշտերուն մէջ կ'երկարի սիւքերուն պարը գինով:

Օ՛, պահն այնքա՛ն է խաղաղ ծառերու տակ աղարծի,
Ուր կը բացուի շուքերու ծովը կապոյտ ու ճանճկէն,
Հեշտանքի խոնջ նաւուն հետ որ անոր մէջ կը յաժի:

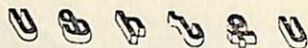
Կ'անցնի կարկաչ մը ջուրի սաղարթներու արանքէն...

Պարտէզներու քովիկէն անունդ անո՛ւշ կ'առկախուի
Քաղցր ու հասուն միրգի պէս, հոգիիս մէջ սիրաթով,
Ուր անցեալին կը տեսէ դեռ յուշքերուն բո՛ցն ոսկի...

Գիտնա՛ս, այս հիւր իրկունով, որքան լեցուն եմ
քեզմո՛վ...

Շշուկ մ'անքոյթ կը քակուի ջութակէ մը մօտակայ.
Հոն՝ Շիւպերթի վիշտերով սիրտ մը անո՛նջ կ'արիւնի
Ականջն ի վար կոյսի մ'որ գուցէ այժմ զինք կը
խոկայ:

Ցայգերգին մէջ հոգիիս, լսէ կարօ՛տն անհունի...



Ու միս-մինակ՝ հորիզոնին դէմ անհուն,
Ուր ոգեւար արեւ մ'հանդա՛րտ կը մխայ՝
Հին դարերու դագաղն առած իր վրայ,
Նոր դարն՝րո՛ւն կ'անցնի Սէփինքս այս պահուն:

Հաւատարիմ ընթածիրին իր դժուար,
Շուրթին սեղմած հանելուկն իր կաթոգին,
Դեռ կ'ըսպասէ աչքերն անթարթ, լո՛ւռ հոգին՝
Չես գիտեր ի՛նչ անցորդներու հէք, շուա՛ր:

Իդիպոսներ չկա՛ն մարդոց մէջ բոլոր,
Որոնք կ'անցնին ճապաղ լոյսին տակ՝ մոլո՛ր,
Ճակատագրին իրենց հլու ու հիւա՛նդ...

Ու կ'ըսպասէ. պիտ ըսպասէ՛ անվկանդ
Մինչեւ լուծէ մէկը խորհուրդն իր սրտէն.
Ու թաթերուն վրայ կանգնած այն առեհն՝

Պիտ նեղոսի ջուրերն ըլլան իր դամբան...

ՀԱՎՈՒՅՐԳՈՒԹՅՒՆ

Երազներուս կապտառէջ, աղջիկն եղիր դալկահար
Որ յուսացի ունենալ ցարդ հոգիիս մէջ տղու.
Իւ աղարծի հասակիդ ներկայութեամբն այն աղու.
Ոգեկոչէ՛ անցեալի մեռած իղծերս անհամար:

Պիտի տանիմ քեզ սրտիս պուրակներէն՝ իրկունով,
Երբ մթնշաղ լոյսերու բոյլը մեղմով կը պտղի
Միջոցին մէջ՝ հոտեւան թմբիներէն հարսենի,
Երազանքին հետ խորունկ, մո՛ռնջ ծառերուն
երկնաջով:

Անցնինք պիտի շուքերու շամանդաղէն՝ միասին
Սէրը սիւքին քաղելով մեր սրտերուն համար ջիր.
Ու ըզգալով թափթփող իրիկուան հետ հեշտաբեր,
Մեր կուրծքերուն պարմանի սէրէն ուռիլն ահագին:

Պիտ մոլորի՛նք տակաւին... Իղծերս աստղեր

լուսաթոր,

Առաջնորդեն պիտի մեզ մեծ տարփանքիս ուղիէն,

Մինչեւ այնտեղ՝ միասին, ուր ալ վստա՛հ համօրէն
ժիտ աչքերու. քթթումէն շամբշօրէն մեր շուրջն

անդորր.

Պիտի թափենք տե՛նդ ամեն մեր կարօտին վաղեմի,
Ջերմ համբոյրի մը մէջ ուր Անհունն ամբո՛ղջ պիտ

թրթռա՛յ.

Որու գուցէ սարսուռէն մենք ալ մեռնինք գիրկ գրկի,
Հեռո՛ւ մարդոց նայուածքէն ու նախանձէ՛ն աննուայ,



ԶԱՅԼ

ՄԵՌԱՅ ՄԱԻՐԱՅԻԿԻ ՄԸ

ԼԱՄԱՐ

Ի՛մ քոյր, մեռա՛ծ իմ սէր, պատահոտած սրտով
Որ ապրեցար հազի՛ւ հոգիիս մէջ մթար՝
Ո՞րն էր եկած ուղիդ, ի՞նչ էր կեանքդ աճթով,
Ուրկէ անցար տրտում ու էութեանս մտար:

Ներէ որ չեմ յիշեր. այդ ե՞րբ էր քեզ գտայ
Առաջին հեղ՝ պատի մը զով շուքին նստած,
Աչքերուդ խորն անդոն, որպէս սուրբ Իքոնա
Ու ցանկյարոյց կուրծքդ՝ զոյգ պատուածքէ դիտուած:

Օհ, մեղրամոմ ձեռքիդ մէջ կուսութիւնդ համակ,
Իմ մարդկային գութին երկարեցիր անդոյր.
Սակայն, քո՛յր իմ հիւանդ, — անննթակայ նամակ,
Ներէ որ քեզ տալիք չունէի ոչ մէկ մո՛յր.

Միայն սէրըս անկարծ, միայն սէ՛րըս, ի՛մ հէք,
Կրցայ առատ բաշխել քու ծարաւիդ դիմաց.
Բայց չգիտցար, աւա՛ղ, չհաւտացիր երբեք —,
Դուն՝ անգորո՞վ, անսէ՛ր — այդպէ՛ս էիր ծնած:

Ու այն օրէն յետոյ քեզ փնտռեցի երկա՛ր
Այդ խորտուքորտ պատին զովութեան մէջ ըստուեր.
Եւ ուզեցի քեզ տալ ինչ որ կեանքը անկար
Եղած էր քու առջեւ, ի՛մ հարազատ, իմ սէ՛ր,

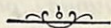
Որ դուն չըլլաս այդպէս՝ մերկ, հիւանդ, սիրաքամ,
Աչքերուդ մէջ բախտի անունը լլկանքն ու լաց
Եւ գիշերին ծմրան անլուսընկալ, դժկամ,
Զթափառիս կթոտ, վայրի մ'համար անայց.

Եւ երբ փայլակն յանկարծ պատռէ ամպերն համայն
Ու քաղաքին, գլխուդ մաղէ անծրել մ'ուժգին՝
Քիւլի մ'անշուք խիղճը չըլլայ քեզ ապաստան
Ու մանածը մութին՝ վիժա՛կ՝ դէմ չար աչքին,

Այլ իմ կուրծքս կուրծքիդ դէմ ունենաս վահան,
Ուր մարդերու աչքէն պահես Գեղդ անվնաս...
Այդ պատին տակ նստած, քոյր իմ հիւանդ, միայն
Զհեկեկա՛ս դուն ցած, այլեւս դուն չմուրա՛ս:

Բայց... դուն չկա՛ս հիմա, դուն մեռա՛ծ ես լին ,
Ու չեմ գիտեր ո՞ւր է նետուած մարմինդ կոյսի՛...
Ով դո՛ւն, Մա՛հ ըսպասուած — միակ Գանձը խեղճին ,
Աստուածներուն տանող բաց պատուհան յոյսի...
...դու քոյր, մեռա՛ծ իմ սէր, պատահուած սրտով

*Որ ապրեցար հազի՛ւ հոգիիս մէջ մի՛թար՝
Ո՞րն էր եկած ուղիդ, ի՞նչ էր կեանքդ անթող ,
Ուրկէ անցար տրտում ու էութեանս մտար:*



ՎԵՐՏ ՅԱՅԳԸՂԶԱՆՔ

Ի՞նչ գեղեցիկ գիշեր, ի՞նչ աղուոր
կը մեռնուի հիմա, վասնզի ինչ աղ-
ուոր ըլլալու է հիմա սէրը:
Ի Ն Տ Ր Ա

Նորէն գիշե՛ր լուսատարր ու լուսընկա՛յ, լուսընկա՛յ...
Յերեկներու ջինջ հոգին կը տարածուի օփէ օփ.
Հոռութեան մէջ աստղալաց ու երկնքին տակ հիմա
Մահն անուշ է ու դիւրին՝ թիթեռնիկի նինջի՛ն չափ:

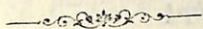
Թափանցուած տարօրէն Մահեշտանքի դողերով,
Հուսատօնին այս մէջէն կ'անցնիմ արբշիռ ու լոին՝
Հոգիս ձգուած ցանկալի խաղաղութեան մ'անխռով
Ու շրթներըս՝ բացակայ շրթունքներու համբոյրին:

Որոշներով տեսիլը ըստուերներուն մէջ շուրջի՝
Կ'անցնիմ հանդա՛րտ. ու աղուոր գիշերին մէջ
տարածուն
Իմ թրթռալու, դողալու միակ պայմանս ես առջի,
Միակ աղեղն անանուն, վրայ սրտիս լարերուն:

Ու սիրահամ գիշերին մէջ այս երկա՛ր ու խորունկ,
Ուր թափառուն՝ ես համակ գիշեր մը սէ՛ր կը ցոլամ՝
Կ'ուզեմ հոգիս քեզ ծխել որպէս աղօթք, որպէս խո՛ւնկ
Ու իղծերըս պատարագ ընել քեզ բուխ, սրտակա՛մ:

Մանուկ մ'ինչպէս ծնկաչոք Մատոնայի առջեւ կոյս,
Սէքերը խուփ, գլուխն հակ ու երկիւղած իր հոգին՝
Կ'ուզեմ այսպէ՛ս քեզ պաշտել մինչեւ առտու,
մինչեւ լո՛յս...
Գուցէ մեռնիմ՝ խորհելով պերճ մարմինիդ հմայքին:

Նորէ՛ն գիշեր լուսոռոգ ու լուսընկայ, լուսընկայ՛յ...
Ցերեկներու ջինջ հոգին, օ՛, կը ձգուի ծագէ ծագ։
Նման գիշեր մ'աստղատեղ, կ'ուզեմ ընել քեզ ընծայ
Սէրըս՝ պայծած նուռի պէս հոգիիս մէջ իմ անյագ։



ԴԱՆԻԵԼ ՎԱՐՈՒԹԱՆ

Եւ Բանաստեղծին նման Աստուած ալ
Որպէսզի ստեղծէ՝ հարկ եղաւ նախ լալ:
(Աստուծոյ լացը) Դ. Վ.

Քերթող եղբայր մ'իմաստուն,
Որուն դէմքը
Ոնիրներու եւ մահերու պրկումն ունէր,
Ու աչքերուն մէջ կար սարսափ մ'ահաւոր
Եւ վեհ ցասում մ'անպատում՝
Ձեռքէս բռնեց այս գիշեր
Ու տարաւ
Լոյս ըստուերոտ լիճերէ
Եւ կածանէ մը մենաւոր,
Դէպի ամայ

Անդաստաններն հայրենի:

Գիշեր մ'էր ջինջ,

Ծայրածաւալ ամառ գիշեր մը սլայծառ,

Ուր լուսընկան՝

Արեւծաղկի նման հասուն ու լայնշի,

Կ'առկախուէր՝

Այգիներու, մահահանգոյն արտերու

Եւ մխացող դեռ տուններու ըմբոստանքին

Ու անէծքին վրայ լուռ:

Միջոցին մէջ լուսալիր,

Արհաւիրքի մ'համատարած

Կային դողերն ամենուր.

Ու ոտքերուն տակ մեր մերկ,

Հողը տաք էր

Տաքութեամբը մեր բազմաթափ արիւնին:

Լուռ էր Քերթողն հանճարեղ,

Հանդիսաւոր, քաղցրաթախիծ ու խոհուն:

Խոր ու բեղուն լուծիւն մը տարօրէն

Կ'ալեծփէր

Ուրտին մէջ անոր սրտին, գոյութեան,

Ուր կ'ըզգայի ես անդուլ

Ահեղամոռնչ փոթորկումներն երկնահաս

Ու խոյանքներն երբեմնի,

Որոնք հզօր կերտեցին

Ցեղին Սիրտը՝ այնքան անո՛ւնջ, այնքա՛ն սէգ ու

բաբախուն:

Ձեռքէս բռնեց հայրաբար

Ու յենելով իր ծունկերուն դողդոջուն,

Առաջնորդեց

Լոյսի անհուն ցնծատօնին

Եւ հեռաձիգ արբշտանքին ընդմէջէն

Դէպ աւաններն հայրենի:

Մեր դարաւոր ու թունոտ
Վիշտը որպէս սեւ կարիճ,
Մտերմօրէն սեղմած կուրծքին իր հպարտ՝
Ինձ մատնանիշ ըրաւ լռին ու մռայլ,
Մոխրակոյտերն անծայրածիր,
Մեր մաքրաւիայլ ու անարցունք գիւղերուն.
Շեղջերն յիտոյ զահանդական,
Մութ, զարշահոտ ուղեղներով,
Լուսապսակ, սեւ ու անթաղ զանկերուն:
Ծուխը՝ որուն որպէս ողջ նիւթ ու աւար
Կ'երթային կուլ տուններն յար,
Կիսակործան ու կիսախանձ համօրէն
Հայ գեղջուկին հեզ, բարի.
Եւ հնձաններն անոր պերճ,
Յորենարտերն ոսկեբաշ
Ու շիկորայ, ջորենկուտակ կալերն ալ՝

Լիալունին ղէմ կ'ըլլար սեւ վարագոյր,
Սհեղիմաստ, երկնամուխ ու ծանր անէծք,
Սրբապղծում եւ Լուտանք
Մեր վարդամատն աւօտին,
Գիշերներուն վրայ խոր ու կաթնահամ.
Ու տակաւին անհատնում Մահ, արհաւիրք՝
Կեանքին վրայ ու Մահուան:

Տառապակոծ Քերթողն ապա
Հեզ, անբարբառ՝ որ մինչ այդ
Կարկինովը ամենանուրբ իր ձեռքին,
Ծրջանակը գծեց զիւղի մ'աւերակ, —
Անոր արտերն ու կալերը հրկիզուած,
Պարտէզները ծառահատ
Ու ղիտապաստ բարտիները համբուն վրայ՝
Մռայլ՝ պահ մը լուսէ կարկինն իր ձեռքին

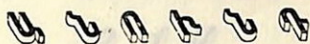
Ու ցուցամատն որպէս սլաքն անոր սուր
Վեր բարձրացուց՝
Դէպի երկինքն ամպածրար ու մրոտ.
Ու ցոյց տալով զիւղին վրայ մխացող,
Երկու աստղեր աննշոյլ,
Որպէս տխուր վերջակէտ
Ճակատագրին մեր դժբախտ՝
Փռթորկայոյզ՝ ան յեղակարծ արտասուեց...



Die gegenwärtige Lage der Dinge ist eine sehr bedauerliche.
Die Regierung hat sich in der letzten Zeit sehr unglücklich
verhalten. Die Finanzen sind in einen Zustand der
Verfallung gekommen. Die Verwaltung ist sehr un-
regelmäßig. Die Justiz wird nicht schnell abgeurteilt.
Die Armee ist schlecht ausgerüstet. Die Marine ist
schwach. Die Handelsverträge sind nicht erfüllt.
Die Steuern sind zu hoch. Die Bevölkerung leidet
unter Mangel und Hunger. Die Regierung muss
sich beeilen, diese Zustände zu ändern. Sonst wird
das Land in eine Katastrophe verfallen.

ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ

309030802



Դեռ չունեցած քեզ համօրէն, հա՛յրենիք,
նւնեցայ մեծ կախարդանքը անունիդ
Որ օրօրեց ճիղմ տարիներս աներդիք
Ու դարձաւ սէրս ու խոյանքն իմ աներկմիտ:

Ունեցայ քեզ՝ քու անունի՛դ քաղցրութեամբ.
Եւ լիութեամբն իսկ անոր վեհ իմաստին՝
Ինձ թուեցաւ պարփակել մութ ու անամպ
Պատմութիւնըդ անձանօթ՝ մէջն իմ սրտին:

Ու այդ բաւեց — խորհրդանիշ հայածին
Որ հաւատամ քու իմաստուն գոյութեան
Եւ ընդունիմ քեզ իմ Սէ՛րըս առաջին...

Անունըդ լոկ, լուսէ անունը՛դ միայն
Ուրիշ ոչինչ՝ որպէս աւանդ դարերէն,
Կրցայ կապտել մ'աբողոց դաժան աւարէն,

Ու հեղել զայն հսկարտօրէն — ՀԱՅԱՍՏԱ՛ն...



Ինչպէ՞ս կրնամ չսիրել, չգովերգել քեզ
Ինչպէ՞ս կրնամ... երբ որ քեզմով եմ լեցուն, տե՛ս:

Քեզմով այնպէ՛ս է ցնծուն, վե՛ս, իմ հոգին որբ,
Որ կը յորդի սէրդ իրմէ դուրս, սէրն հրաբորբ՝

Ու աշխարհներ կ'ողողէ զերթ լուսանծրեւ ցօղ,
Զերթ արեւծագ՝ Տիեզերքին վրայ լուսցող:

Քեզ սերտելով սորվեցայ, մատնա՛ն դեռ անգիր,
Սիրել այն որ մարդուն է ողջ, մարդո՛ւն, երկի՛ր:

Դո՛ւն ես, հրա՛շք անպատում, սիրոյ անհուն զիրք,
Ուր պիտի գան դարերուն հետ սերունդներ զիրք՝

Քեզ ուսանիլ տառ առ տառ. ու վեհանձնօրէն
Սէր բառն հեզել ու նետել զայն աշխարհին դէմ...

ԵՐԳԵՐ ԱՆՁՆԱԶՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՐ ՆՈՒԾՐՈՒՄԻ

Ա.

Լուսնի խեցին առկախուեցաւ միջոցին մէջ՝ դողալէն...
Դեռ քիչ առաջ հորիզոնէն սառած արեւ մ'ինկաւ վար.
Մութը տակաւ կը խտանայ: Երկնքին տակ համօրէն
Կապարի պէս ցուրտ մը դժկամ ու խօլ քամի
մ'ամպավար:

Դաշտին վրայ, շուրջըս անդուլ հոյլ, հոյլ ձեւեր
կը տեղան
Ու լուծիւնն՝ որ կը շեշտէ ծանօթ դէմքեր մ'թածին.
Հողմը կ'անցնի՝ կը դղրդի խոր գիշերը անսահման.
Շամբուշ քամին պիտի կոտրէ՝ լուսընկայի բուստ
խեցին:

Եւ հողմավար աստղեր՝ հանգոյն ծաղիկներու աշնային
Երկնքին մէջ: Կը ցանցնուին հիւր ասուպներ շարունակ:
— Յայգամուտի այս այն պահն է, երբ հերթապահ
զինուորին
Աղօթքն այնքա՛ն է աղեկէզ խրամին շուրջ՝
մի՛ս-մինակ...

Տէ՛ր , կուրծքիս տակ տեղաւորէ սիրտ մը ուժեղ աւելի .
 Ահա քամին կը հանդարտի, բայց կը տեւէ՝ ցուրտը դեռ,
 Լուսինն ալ լուռ կ'երթայ սողալի մուգ լեռներու
 առնթեր .
 — Ռճրագէտ աչքն է լուսընկան մեր մարտերուն
 ահռելի :

Բայց ո՞վ եմ ես: Ի՞նչ կը պահեմ ես այս գիշեր
 զէնքիս յեց՝
 Աչքերս անթարթ , վրէժինդիր ցասում ամբողջ իմ
 հոգին .
 — Ես գիտակ եմ այն երդումին ու այն դերին
 կաթոգին ,
 Որուն կոչուած եմ սրտովին , որպէս մարտիկ անընկեց :

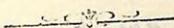
Հայաստանի ճակտին վրայ փայլող աստղ մ'եմ ես
 անմեռ .
 Շատ լաւ գիտեմ թէ ի՞նչ եմ ես ու ինչ կ'ընեմ
 այսպէս լուռ .
 — Հայրենիքի սի՛րտն է համակ , անոր կոյսերն
 ամենուր
 Ու պապերուս սուրբ աճիւնն է որ կը պահեմ այս
 գիշեր :

Մարդկային հեղձ թուլութեանց դէմ Կամքըս վահա՛ն
անձանձիր,

Ու անխորտակ հպարտութիւնս՝ պատուհաս դո՛ւժ
ոտխին.

— Մեծ հերթապահն եմ ես՝ ոտքի հայրենիքիս
համար հին

Ու հեռաւոր աշխարհներու Գեղեցկութեանց ի խնդիր...



Ո՛վ հայրենիք, ի՞նչ սէր ես դուն երակներուս մէջ
 յորդող,
 Ի՞նչ վեհ արծան ոգեզինման՝ ի՞նչ նեմեսիս լուսականգ
 Որ ըմբոստանք կուտայ սրտիս, բուխ արիւնիս
 Բուռն դող
 Ու մթապատ գիշերներուս՝ համբերութիւն յոյս
 ու կեա՛նք:

Ես քեզ համար թողի հեռո՛ւն ինչ որ կեանքն էր
 ինձ տուած՝
 — Մտերիմներ, մայր մ'ալեւոր, եղբայր, քոյր, կին
 ու զաւակ —
 Եւ անտրտունջ եկայ մինչ հոս՝ ալիեր անհաս
 ու հատուած
 Ու քաղաքներ դեռ անծանօթ, անուններ հա՛մր
 բովանդակ:

Թողած հեռուն եկայ մինչ հոս, սէրըդ սրտիս
 ապաւէն...
 Բայց, ներէ՛ ինձ որ կասկածն է կուգայ յուզիլ
 իմ հոգին
 Ու կ'ըստիպէ որ կարօտով կրկին յիշեմ, հառաչեմ.
 — Դուցէ անոնք մերկ են, չուա՛ռ, գուցէ հիւանդ
 ծանրազին,

Կամ ըսպասման անահ հիւանդ մայրս է մեռած
կարօտէն,
Օրերուն ծեր վերջին ժամն ալ ապրած յոյսովն
ըստուերիս.
— Երկի՛ր, պահէ տունը, որուն ես զաւակն եմ
ապաքէն,
Հարազատներս՝ որ կ'ըսպասեն դեռ յաղթական
իմ դարձիս...



Ի՜նչ փութ, եթէ փառքի դաբնին չարժէ կեանքըս իմ
մեկին
եւ գուցէ օր մ'իյնամ անշուք քարի մը տակ՝
կարեւի՛շր...
Բայց... ինչո՞ւ սեւ խոհեր կուգան յուզել հանդարտ
իմ հոգին.
— Սի՛րտ, եղի՛ր քաջ, նենգ ոսոխին դեռ պիտ տանիս
մահ, աւե՛ր:

Խաւարակուռ գիշերն անհուն կ'ալիկոծի՛, կը ծփա՛յ.
Տակաւ անող ցուրտը թունոտ կը տրորէ ամին իր...
Մեծ լոռթեան գիրկը խորունկ եւ դաշտերու մէջ ամայ,
Կռուի ղզին կը թափառի լոկ՝ արիւնհուշտ ու կարմիր:

Բացուող այգը գուցէ սեւ գայ լոյսին վրայ օրերուս
մէ ցայգին հետ չկարենամ հսկել հեղ մ'ալ ես կրկին.
Բայց ամբակուռ սիրտը հողին, հողին սի՛րտը,
անկորուս
Պիտի պահէ արծազանգը իր քաջերու անունին:

'ննջէ', երկի'ր արմենագեղ, մէջ տարածուն գիշերին,
 'ննջէ խաղա'ղ՝ թող երազող չյուզէ ո'չ մէկ անդոհ.
 Ես քու որդիդ, ձեռքըս կարշնեղ ահա դրի իմ գէնքին
 Ու զարշանքըս ըրի, տե'ս, ոտմ'բ ոտխնեռուդ դէմ
անգոհ:

Ա'լ այս անգամ պիտի չընկճուի'ս հարուածներուն
տակ չարի,
 Որքան անոնք ըլլան ժմերտ, որքան անթիւ ու մեծղի.
 Ես մէկն եմ այն ասպետազարմ զաւակներէդ քաջարի,
 Որոնք պիտի քու գոյութեան տան նոր ընթացք եւ
ուղի:



ԽՕՍՔ ԲԱՐԻ ԵՐԹԻ

Կուգամ հողիդ բաշխելու կեանքիս աւիշն հայածին
Ու խառնելու զոյութեանդ արիւնիս թափն ալ հիմա,
Հայրենիք իմ դարարշաւ — անցեալ, ներկա՛յ,
ապագա՛յ
Որ կաս լոյսին դէմ աչքիս ու հոգիիս հմայքին...

Թէեւ ծնած եմ քեզմէ հեռու՝ օտար ափերուն
Եւ օրրոցս չեն օրրած զիլ սրինգներն հովերուդ,
Բայց այնպէ՛ս եմ հարազատ, այնպէ՛ս, սրտիդ
կենեղուտ,
Որ նոյն բուխ հոյզն է ունինք մեր մայրերուն՝
ես ու դուն:

Առտանդական ուրբերուս ու տար սրտիս հայկազուն,
Դուն միակ կայք, Հայաստա՛ն — առաջին տենչ,
վերջին կանչ.

Ահա կուգամ վերջնապէս երկինքներէ անճանաչ,
Խարսխել նաւն յաղթօրէն՝ իմ հայ տղու իղծերուն:

Կուգամ որպէս թոռն արժան պապերուս սուրբ հոգիին,
Իբենց շուքին առնելեր ապրելու կեանքն հնօրեայ.
Հայրենի՛ք իմ, Հայաստա՛ն, շունչ տուր զաւկիդ՝
որ ըլլայ

Օրն անոր ցարդ տանջահար, յաղթերգութի՛ւն
մ'ահագին:

Ընդունէ՛ զիս հայրօրէն ու պասուքիս Նայիրի
Կարկառէ խօլ Զանգունն անդնդային երգն անհուն,
Երանութիւնն ալ անանց Սեւանի յորդ ջուրերուն՝
Որ կարօտըս մշտավառ, անյագ՝ յանգի ու մարի:

... եւ երբ հողիդ սրբազան վրայ մի առ մի հատնին
Բորբ երազներն իմ կեանքին որ արիւնոյս շէնցուցի,
Այն ատեն, վեհ հայրենիք — անհունօրէն սիրելի,
Ոսկորներուս տարերկրի փոսէ մահին մ'ալ վերջին:



Յ Ա Ն Կ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ	54
ԵԳԻՊՏՈՍ	18

ԵՐԱՋԻ ՊԱՇԵՐ

Ա	37
Բ	38
Գ	39
ԵՐԲ ՍՏՈՒԵՐՆԵՐ ԶՈՒՐԵՐՈՒՆ	13
ԵՐԳ՝ ԱՌՏՈՒԱՅ ՄԸ ԵՒ ԲՈԼՈՐ ԱՌՏՈՒՆԵՐՈՒ	7
ԼՈՒՍՆԻՆ ՏԱԿ	30
ԾԱՌԸ	22
ԾԵՐՈՒՆԻՆ	29

ԿԱՊՈՅՏ ԵՐԳԵՐ

Ա	15
Բ	16
Գ	17
ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆ	20

Հովհաննիսյանի	45
Մանգիսյանի Նինա	33
Մանգիսյանի	40
Մովս Աղթամար	11
Յանյանի	10
Պանոս Լևոնյան ՏԱԿ	23
Ջանկ Բեռնար Մանգիսյանի ՄԸ ՀԱՄԱՐ	47
Ջանկյան Վրաց	31
Սանյան	44

ՎԱՅՐԱՆԿԱՐ

Ա	25
Բ	26
Գ	27
Վճիճ Յանյանի	51
Յանյանի ՆԻ Աղթամար	42

ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ

Անոնի	63
-------	----

ԵՐԳԵՐ ԱՆՁՆԱԶՈՇՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՆՈՒԻՐՈՒՄԻ

Ա	65
Բ	66
Գ	68
Դ	70
ԽՕՍԲ ԲԱՐԻ ԵՐԹԻ	72
ՍԷՐ	64

REPORT OF THE COMMISSIONER OF THE GENERAL LAND OFFICE

FOR THE YEAR ENDING 31st MARCH 1900

IN ACCORDANCE WITH THE LAND ACT, 1899

BY THE COMMISSIONER OF THE GENERAL LAND OFFICE

LONDON: HER MAJESTY'S STATIONERY OFFICE, 1900.

CONTENTS

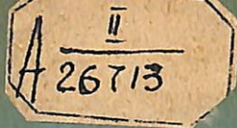
REPORT OF THE COMMISSIONER OF THE GENERAL LAND OFFICE	1
STATE OF THE LAND REVENUE	2
LAND REVENUE IN 1900	3
LAND REVENUE IN 1899	4
LAND REVENUE IN 1898	5
LAND REVENUE IN 1897	6
LAND REVENUE IN 1896	7
LAND REVENUE IN 1895	8
LAND REVENUE IN 1894	9
LAND REVENUE IN 1893	10
LAND REVENUE IN 1892	11
LAND REVENUE IN 1891	12
LAND REVENUE IN 1890	13
LAND REVENUE IN 1889	14
LAND REVENUE IN 1888	15
LAND REVENUE IN 1887	16
LAND REVENUE IN 1886	17
LAND REVENUE IN 1885	18
LAND REVENUE IN 1884	19
LAND REVENUE IN 1883	20
LAND REVENUE IN 1882	21
LAND REVENUE IN 1881	22
LAND REVENUE IN 1880	23
LAND REVENUE IN 1879	24
LAND REVENUE IN 1878	25
LAND REVENUE IN 1877	26
LAND REVENUE IN 1876	27
LAND REVENUE IN 1875	28
LAND REVENUE IN 1874	29
LAND REVENUE IN 1873	30
LAND REVENUE IN 1872	31
LAND REVENUE IN 1871	32
LAND REVENUE IN 1870	33
LAND REVENUE IN 1869	34
LAND REVENUE IN 1868	35
LAND REVENUE IN 1867	36
LAND REVENUE IN 1866	37
LAND REVENUE IN 1865	38
LAND REVENUE IN 1864	39
LAND REVENUE IN 1863	40
LAND REVENUE IN 1862	41
LAND REVENUE IN 1861	42
LAND REVENUE IN 1860	43
LAND REVENUE IN 1859	44
LAND REVENUE IN 1858	45
LAND REVENUE IN 1857	46
LAND REVENUE IN 1856	47
LAND REVENUE IN 1855	48
LAND REVENUE IN 1854	49
LAND REVENUE IN 1853	50
LAND REVENUE IN 1852	51
LAND REVENUE IN 1851	52
LAND REVENUE IN 1850	53
LAND REVENUE IN 1849	54
LAND REVENUE IN 1848	55
LAND REVENUE IN 1847	56
LAND REVENUE IN 1846	57
LAND REVENUE IN 1845	58
LAND REVENUE IN 1844	59
LAND REVENUE IN 1843	60
LAND REVENUE IN 1842	61
LAND REVENUE IN 1841	62
LAND REVENUE IN 1840	63
LAND REVENUE IN 1839	64
LAND REVENUE IN 1838	65
LAND REVENUE IN 1837	66
LAND REVENUE IN 1836	67
LAND REVENUE IN 1835	68
LAND REVENUE IN 1834	69
LAND REVENUE IN 1833	70
LAND REVENUE IN 1832	71
LAND REVENUE IN 1831	72
LAND REVENUE IN 1830	73
LAND REVENUE IN 1829	74
LAND REVENUE IN 1828	75
LAND REVENUE IN 1827	76
LAND REVENUE IN 1826	77
LAND REVENUE IN 1825	78
LAND REVENUE IN 1824	79
LAND REVENUE IN 1823	80
LAND REVENUE IN 1822	81
LAND REVENUE IN 1821	82
LAND REVENUE IN 1820	83
LAND REVENUE IN 1819	84
LAND REVENUE IN 1818	85
LAND REVENUE IN 1817	86
LAND REVENUE IN 1816	87
LAND REVENUE IN 1815	88
LAND REVENUE IN 1814	89
LAND REVENUE IN 1813	90
LAND REVENUE IN 1812	91
LAND REVENUE IN 1811	92
LAND REVENUE IN 1810	93
LAND REVENUE IN 1809	94
LAND REVENUE IN 1808	95
LAND REVENUE IN 1807	96
LAND REVENUE IN 1806	97
LAND REVENUE IN 1805	98
LAND REVENUE IN 1804	99
LAND REVENUE IN 1803	100
LAND REVENUE IN 1802	101
LAND REVENUE IN 1801	102
LAND REVENUE IN 1800	103

[404]

ԳԱՆ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.



220026713



Գ Ի Ն Ը 250 Լ. Դ.

Հապէ՛

A. KHATCHERIAN

B. P. 1428

Beyrouth, Liban